

Фиридун Шушински

АЗƏРБАЈЧАН
ХАЛГ
МУСИГИЧИЛƏРИ

Азәрбајҹанская
Республика
Ельчи
М. С. Ахундова

БАКЫ
ЈАЗЫЧЫ
1985

Бала Мәликов

АЗӘРБАЙҖАН мусиги мәдәнијәти тарихиндә ады һөрмәтлә чәкиләв тарзәнләр сырасында Бала Мәликов хусуси јер тутур.

Бала Грикор оглу Мәликов 1888-чи илдә Шуша шәһәриндә мусигичи аиләсиндә доғулмушдур. Бала атасынын тәрбијәси алтында бојабаша чатмышдыр. Тарзән Грикор оглу Баланы да мусигичи көрмәк арзусунда иди.

Шуша реалны мәктәбиндә тәһсил алан Бала һәлә тәләбәлик илләриндә тар чалмаға башламышды. О, илк мусиги тәһсиллини атасындан алмыш, мусигичиләрин арасында бөјүмүшдур. Атасы Грикор Гарабагда танынмыш сәнәткар тарзән олдуғундан онларын евинә дөврүнүн көркәмли мусигичиләри тез-тез јығышар, чалыб-чағырардылар. Бала усталарын сәнәт вә сәнәткарлығ һаггында сөһбәтләриннә, мубаһисәләриннә гулаг асарды. Бүтүн бунлар онун гаршысында јени аләм ачар, мусиги-јә онда сонсуз һәзәс ојадарды.

Бала реалны мәктәбин икинчи курсунда оларкән артыг бир тарзән киши танынмышды. О, мәктәбин мусиги сәһәрчикләриндә чыхыш едирди. Бала 17 јашында икән илк дөфә Шушада атасы Грикор вә ханәндә Чарыгыч Баһадырла мәчлисдә чыхыш етмишди. Узун бармағлары, мөһкәм биләји Балаја самбаллы, мөһарәтли мизраб вурмаға имкан верирди. Онун тар чалмағ бачарығы тамашачылары, һәтта мәшһур тарзәнләри белә һейрәтә салырды. Кәнч Бала Гарабағ, Кәнчә, Шамахи, Шәки вә Баки шәһәр мәчлисләриндә Кечәчи оглу Мәһәммәд, Давуд Сәфијаров, Чәкмәчи Мәһәммәд, Шәкили Әләскәр киши мәшһур ханәндәләри тарда мушајијәт етмишди.

1913-чү илдә Бала тәһсиллини давам етдирмәк арзусу илә Петроградә кәдир, орада иғтисадијјат институтуна дахил олур. Бала тәләбәлик илләриндә дә өз севимли тарындан ајрылмырды. О, гағгазлы тәләбәләрин мәчлисләриндә өз «с'чазкар» тары илә һәмјерлиләрини әјләндирирди. Белә мәчлисләрин бириндә Бала бөјүк рус мүғәнниси Ф. Шалјанинлә (1913-чү илин нојабр ајынын 24-дә) таныш олур. Бала, Ф. Шалјанинин васитәси илә Петроградын мусиги ичтимаијјәтинә јол тапыр.

1914-чү илдә Биринчи дүнија муһарибәси башланыр. Бала тәһсиллини јарымчығ гојуб Тифлисә гајытмаға мәчбур олур. Бурада Зубалов адына Тифлис шәһәр Халғ Евинин мүдирлијјәти ону театр тамашаларында вә Шәрг концертләриндә чыхыш етмәјә дөвәт едир. Бала Халғ евиндә Муса Шушински, Мәшәди Мәммәд Фәрзәлијев, Чәкмәчи Мәһәммәд вә Мәчид Бейбутов киши уstad ханәндәләри тарда мушајијәт етмәклә, Тифлис динләјичиләринин рәғбәтини газаныр... Онун «Һасар», «Чаркарһ», «Харич секаһ» вә с. муғамлары гејри-ади бир үслубда чалмағы һәлә инди белә Тифлисин гоча мусиги һәвәскарларынын јадындан чыхмамышдыр. Бала көзәл, темпераментли чалғысы илә 20 ил (1914—1934) Тифлис — Ирәван — Баки тарзәнләринә мејдан охумушдур. Онун алт-үст мизрабларына, чалд бармағларына, техники усталығына бөјүк тарзәнләр белә һәсәд апармышлар.

Баланын усталығы бөјүк ханәндә Сејид Шушинскинин дә нәзәрини чәлб етмишди. О, 1914-чү илдә «Екстрафон» аксионер чәмијјәти тәрәфиндән Кијев шәһәринә икинчи дөфә дөвәт едиләркән Баланы да өзү илә апармышды. Сејид Кијев шәһәриндә тарзән Баланын вә каманчачы Рубенин мушајијәти илә охујуб сәсини вала јаздырмышды. О, Кијевдә концерт верәркән Бала тарда соло «Маһур-Һинди» чалмышды. Онун чалғысына гулаг асан мәшһур тарзән Лазар Тер-Вартанесов Баланын кәләчәкдә бөјүк сәнәткар олачағыны сөјләмишди.

Кијевдән бөјүк мүвәфғәијјәтлә гајыдан Бала Бакија дөвәт едилр. Бакилылар илк күндән Баланын чыхышларыны сәминијјәтлә гаршылајырлар.

Тарзән Бала 1916—1918-чи илләрдә Бакида Шәрг концертләриндә, театр тамашаларынын фәсилләриндә вә хейријә чәмијјәтләринин тәшкил етдикләри кечәләрдә һәм соло чалмыш, һәм дә Шәкили Әләскәр, Давуд Сәфијаров, Кечәчи Мәһәммәд киши көркәмли ханәндәләри тарда мушајијәт етмишди.

Күрчүстанда Совет һакимијјәти гурулдугдан сонра Бала Тифлиسدә јени гүввә вә һәвәслә фәалијјәт көстәрир. О, радио комитәсиндә, театр оркестрләриндә тар чалыр. 1922-чи илдә Баланын шәхси тәшәббүсү илә Тифлиسدә Шәрг ансамблы тәшкил олунур. 1926-чы илдәк фәалијјәт көстәрән ансамблда мухтәлиф вахтларда Мәшәди Мәммәд Фәрзәлијев, Мәчид Бейбутов, Муса Шушински, Каро Татос киши ханәндәләр, Аршак, Мирзә киши ашығлар, Левон Гараханов, Аршо, Саша Оганезашвили киши мәшһур каманчачылар чыхыш етмишләр. Баланын ансамблы Тифлиسدә, Ирәванда, Ленинанкада, Шимали Гағгазын вә Орта Асијанын бир чох шәһәрләриндә бөјүк мүвәфғәијјәтлә чыхыш етмишди. Ансамблын репертуары кенш, рәнкарәнк олдуғундан концертләри марағлы кечирди. 1926-чы илин әввәлләриндә Биринчи Шәрг

Бала Мәликов тәләбә икән (Петроград, 1913-чү ил).

оркестринин рәһбәри А. Иоанесјан Баланы Бақыја дэ'вәт едир. А. Иоанесјанын оркестриндә Бала бир солист-тарзән кимн фәхри јер тутур.

1926-чы илдә өлкәмиздә гастрол сәфәринә чыхан Шәрг оркестрин бир сыра јерләрдә мұвәфәғијјәтлә чыхыш етдикән сонра Москваја кәлир. Всеволод Мејерхольд адына театрын бинасында, мај аянын ахырларында дөрд күн марағлы програмла концерт верир. Москванын тәләбкар дилләјиңиләри оркестрин чыхышларыны бөјүк рәғбәтлә гаршылајырлар. Мәркәзи мәтбуатда оркестрин фәалијјәти, онун ајры-ајры ифачылары һағгында гүјмәтли рә'јләрә раст кәлирик. Профессор А. Февралски «Правда» гәзитиндә «Гафгаз симфоник оркестри» сәрләвһәли мәғаләсиндә тарзән Баланын чалғысына жүксәк гүјмәт верир. О јазыр: «Тарда вә каманчада соло чаланлар арасында Баланын илчә вә мәһарәтли чалғысы хуsusилә сечилирди»¹. «Известия» гәзитиндә чыхыш едән мусигишүнәс Серкеј Бугославски исә Баланын бөјүк техники усталыға малик олдуғуну сөйләмишидир.

Оркестр Ленинград шәһәриндә дө 10 концерт вермишидир. Бурада да дөври мәтбуат оркестрин мәһарәтли чыхышыны жүксәк гүјмәтләндиришидир. 1928-чи илин мајында Бала икинчи дәфә Москва вә Ленинградда гастрол сәфәриндә олур.

Шәрг ансамблынын концертләриндә бир мұһазирәчи кимн чыхыш едән ленинградлы мусигишүнәс Л. Вайкоп «Рабочи и театр» журналынын сәһифәләриндә тарзән Бала һағгында јазыр: «Бала Мәлиқјан темпераментли артист олмағла өзүнүн виртуоз чалғысы илә дилләјиңиләри мәфтун етди»².

«Жизни и искусство» журналынын сәһифәләриндә дә Баланын маһир сәнәти һағгында јахшы рә'јләрә раст кәлмәк олур.

Ики илә јахын Ирәванда ишләдикән сонра Бала 1930-чу илдә јенидән Тифлисә гајыдыр. Бурада мусиги үчлүјү — трио јарадыр. Ону Загафгазијанын бөјүк шәһәрләриндә олан концертләрә вә мусиги кечәләринә уstad солист тарзән кимн дэ'вәт едирләр. 1930-чу ил ијунун 28-дә Бақыда кәнд вә шәһәр раббәт чәмпијјәтинин јај салонунда А. Иоанесјанын рәһбәрлик етдији Шәрг симфоник оркестринин концерти ол-

мушду. Бу концертдә Бала да иштирак едирди. О заман «Јени јол» гәзитиндә «Бөјүк Шәрг концерти» баһлығы алтында јазылмыш мәғаләдә Баланын мәһарәти һағгында дејилирди: «...Концертә хуsusи оларағ Тифлиседән мәшһур тарчы Бала Мәликов чалғырылдығы үчүн тамашачылар даһа артыг кәлмишидир.

Оркестронун чалғысында јенилик нәзәрә чарпырды. Бу јенилик Мәликовун тарда сон дәрәжә мәһарәтлә вә көзәл чалмасы вә беләликлә малныларын әсл дүзкүнлүјүнү итирмәмәси иди»¹.

Бундан сонра Бала 1931-чи илин ијун ајында јенидән Бақы шәһәринә концерт вермәк үчүн дэ'вәт олунур.

Бақыдакы сон чыхышындан сонра исте'дадлы тарзән Ағдамда Хан Шүшинскинин концертиндә вә доғма вәтәни Шуша шәһәриндә ханәндә Сејид Шүшински, Мәһралы оғлу Баһадыр, гармончу Кәрбәләји Ләтиф кимн сәнәт достлары илә һәмјерлиләри гаршысында чыхыш едир. Бу, Баланын өз доғма вәтәниндә сон чыхышы иди.

1932-чи илдә Бала Тифлиседә јенидән Шәрг ансамблы јарадыр вә ансамбла өзү рәһбәрлик едир. Ансамблын тәркиби ханәндә Мәшәди, етиограф А. Газанчјан, мугәнни Лазарашвили, каманачы Х. Дошоејан вә Баланын гардашы тарзән Ашот Мәликовдан ибарәт иди. Бу квинтет (бешлик) бир ансамбл кимн бүтүн Загафгазијада шөһрәт газанмышды. Ансамблын о заманкы афишаларында вә јерли гәзетләрин е'ланларында: «Ансамблын рәһбәри, Гафгазын мәшһур виртуозу тарзән Бала Мәликовдур» сөзләринә тез-тез раст кәлирик.

Шәрг халғларынын мусигисинә дәриндән бәләд олан Бала, һәртә-рәфли биллјә, ити мусиги јаддашына вә көзәл сәһнә мәдәнијјәтинә малик бир сәнәткар иди. Онун чалғысына гулағ асанда адама елә кәлир ки, о, дунјанын габагчыл консерваторијаларыны битирмиш, жүксәк тәһсил алмыш бир мусигичидир. Һәғгәтдә исә Бала һеч бир мусиги тәһсил көрмәмишиди. Јалныз фитри исте'дады сәјәсиндә, кәнчлик чағларындан мусиги әләминә гәдәм гојмуш, өз әһмәти сәјәсиндә Гафгазын ән жүксәк ифачылары сырасында јер тутмушду. Буна көрә дә Гафгазда елә бир бөјүк Шәрг концерти, мусиги мәчили вә мусабигәси олмашыдыр ки, Бала өз көзәл чалғысыны орада нүмајиш етирмәмиш олсун.

1934-чу илин мајында ССРИ Елмәр Академијасынын Шәргшүнәс-лыг Институту, Дөвләт Ермитажы вә Дөвләт Инчәсәнәт Академијасы бөјүк фарс шаири Фирдовсинин 1000 иллијинә һәср олунмуш хуsusи елми сессия чағырымышды. Һәмни сессияда чыхыш етмәк үчүн Бала Мәликов да дэ'вәт олунмушду. Сессияда исте'дадлы тарзән классик Шәрг мусигисиндән ајры-ајры парчалары, хуsusи мугамлары илһам вә мәһарәтлә ифа етмишиди. Шәргшүнәс-лыг институтунун ректору Орбәли, Баланын чыхышы һағгында сәмини рә'јләрә јазмышды. Мајын 31-дә исә Дөвләт Инчәсәнәт Академијасынын вә Мусигишүнәс-лыг Институтунун ректорлуғу Баланын иштиракы илә Иран мусигисинә һәср олунмуш концерт тәшкил етмишиди. Концертдә Бала өз һәһарәтли чалғысы илә Ленинградын мәшһур мусиги хадимләрини риггәтә кәтирмишиди. Дөвләт Инчәсәнәт Академијасынын президенти М. Суифјанов бу

¹ «Правда» гәзети, 1926-чы ил, № 120.

² «Рабочи и театр» журналы, 1928-чи ил, № 21.

¹ Бах: «Јени јол» гәзети, 1930-чу ил, № 147.

Үчлүк: хананда Мөшәли Мәмәд Фәрәзлӣев, тарзән Бала Мәликов, каманчачы Левон Гараханов (Тифлис, 1927-чи ил).

мүнәсибәтлә јазмышды: «Јолдаш Бала Мәлиқјан! Дөвләт Инчәсәнәт Академијасынын Рәјасәт һејәти вә Мусигишүнәслиг Институту 31. V. 34-чү ил тарихдә классик Иран мусигисинә һәср олунмуш кечәдә Сизин иштиракыныза кәрә, Сизә дәрһин тәшәккүрүнү билдирир. Консертин хуәсун олараг бәдин вә елми әһәмијјәтини, һабелә Сизин бөјүк ифачылыг усталыгынызы нәзәрә алараг, Мусигишүнәслиг институту белә һесаб едир ки, Сизин чалдыгыныз мусигини мүнәфицә еднб сахламаг үчүн Загафғазия Федератив Совет Сосналист Республикасында хуәсун курслар јаратмаг лазымдыр».

Ленинградда сессия гуртардыгдан сонра Ермәнистан ССР-нин Мәдәнијјәт Еви тәрәфиндән Москвада дәвәт олунан Бала бурада Шәрг мусигисиндән ибарәт концерт верир. Консертдә јүксәк ифачылыг мәһарәтин көстәрән Бала «Маһур-Һинди», «Һасар», «Харич секаһ» вә бир нечә Шәрг халгларынын маһналарыны чалыр. Москва мусигишүнәслары да өз рәјләриндә Баланын тарзәнлијинә јүксәк гүјмәт верирләр.

Ленинград—Москва сәфәриндән мүвәфғәһијјәтлә гајыдан Бала Кисловодскда, Пјатигорскда вә Тифлисдә бир нечә концерт верир. Гафғазлыларын севимлиси олан бу сәнәткар бу дәфә дә өз динләјичиләрини вәчдә кәтирир. Бу исә Баланын сон чыхышы олур...

1935-чи илнин јанварында Бала ағыр хәстәләнир, ғыса мүддәтлә хәстәликдән сонра Тифлисдә вәфат едир.

Бала Мәликов 30 иллик тарзәнлик фәалијјәтиндә исте'дадлы сәнәткар кими Азәрбајҗан, ермәни вә диқәр Шәрг халглары мусигисинин ән јакшы нүмунәләрини тәблиг етмиш, беләликлә мумухалг һөрмәти газанмышдыр.

«Зарја Востока» газетинин Бала Мәликов һагында јаздыгы нек-

рологда дејилир: «...Шәрг мусиги аләми ән исте'дадлы ифачыларындан бирини итирди... Бала Мәликов јалныз Загафғазияда дејил, онун хари-чиндә дә мөшһурдур. Бала өз чалгысында јүксәк ифачылыг тахисыны мусиги дүјгүсу илә бирләшдирди».¹

* * *

Бала Мәликов виртуоз тарзән, ејни заманда өз сәнәтинә там јијәләнән јарадычы артист иди. Бу тәқраролунмаз сәнәткар бүтүн муғамлары бөјүк еһтирас вә атәшин темпераментлә чаларды. Кимсә онун концертләринә вә истәрсә дә грамофон валларына чалдыгы һавалара гулаг асыбса, һәмнин шәхсин Баланын јанар үрәкли бир сәнәткар олмасына шүбһәси олмаз.

Шәрг мусигисини еһтирассыз, һиссијјатсыз вә темпераментсыз дүшүнмәк гејри-мүмкүндүр. Әкәр каманча кәдәр-гүссә мотивләри илә долу олан гәмли нәғмә үчүн јараныбса, тар исә чошгун еһтираслары һәрәкәтә кәтирән, инчә һиссләри ојадан, һәм дә бәдбинлији, шәнлији вә мәрдлији ејни бир гүввә илә ифадә етмәк үчүн јаранмышдыр. Бир сөзлә, тар инсан әһвали-руһијјәсини Шәрг мусиги аләтләринин тахисындан даһа дәгиг, рован вә долгун әкс етирә билән аләтдир. Бу аләтдә мелодијанын ојнаглыгы, характери, ифадә күчү, даһа әзәмәтли сәсләнир. Тар сөзүн һәгиги мәнасында адамы һәр шеји унутмаг, сәс вә хәјал аләминә чәкилмәјә мәчбур едир.

Тарзәнлик сәнәтини јени вә сон дәрәчә јүксәк бир мәһәләјә галдыран Бала Мәликов ифа етдији мусиги парчаларыны нәинки көзәл билдирди, ејни заманда онларын арасындакы ән кичик вә инчә фәртләри белә сәррафчасына ајырыр вә дүјүрду. О өз чалгысында инсан тәлејинин бүтүн сирләрини ачараг онун гәм-гүссәсини, шикәјәтини, севинч вә шадлығыны тәрәннүм едирди. Бала сәдәчә олараг чалмырды. О, елә бил һәр бир муғамын, тәснинфин, рәнкин чанлы образыны јарадырды. Онун гејри-ади усталыг вә өзүнәмәхсус виртуозлугу илә чалдыгы «Харич секаһ»а гулаг асанда адам һәр шеји унутур. Чүнки тар онун әлиндә дил ачыр. Биз Шәрг һәјәти һагында бүтөв бир һекајәти динләмәјә башлајырыг. Хуәсунлә о, сары симләрдә кәзишәндә бизи һејран едир. Биз, Баланын ити, ширин бармагларынын «изинә» дүшүб онун тарынын сары симләриндән голан «нағыл» аләминә дүшүрүк. Буна кәрә дә Баланын чалгысына һәјәчансыз гулаг асмаг гејри-мүмкүндүр.

Садыгчан мәктәбинин јетирмәләри арасында Баланын хуәсун јери вардыр. Истәр филтри истәдад, истәр инчә зөвг, истәрсә дә ифачылыг мәһарәтинә кәрә Бала әвәзедилмәздир. О, бир сөзлә, феномендир. Буна шүбһәләри оланлар онун 1913-чү илдә 25 јашында грамофон валына чалдыгы «Маһур-Һинди» муғамыны динләсәләр онда биләләр ки, тарзәнлик нә демәкдир вә тары нечә чаларлар. Бизин фонотекамызда олан 300-ә гәдәр грамофон валлары ичәрисиндә бир чох мөшһур тарзәнләрин, һәтта Баланын атасы Бала оғлу Грикорун белә «Маһур-Һинди» валлары вардыр. Лакин бунларын чалгысы Баланын чалгысына бәһзәмир. Чүнки Балада олан техники усталыг, дәрһин лиризм даһа үстүндүр.

¹ Зарја Востока» газети, 17 јанвар 1935-чи ил.

«Шар» ансамблиның инициаторы. Ансамблин рәйисери Бала Маликовдур (иккинчи чәркәдә солдан төрдүнчү, Тифлис, 1933-чү ил).

Ону «Маһур-Һинди»сінә гулаг асанда адама елә кәлир ки, бурада мелодијаны тәкчә бир тарзән јох, бөјүк бир оркестр сәсләндирир. Мугамын «Эраг» шөбәсиндә надир пријомлар, чәтін үсуллар ишләдән бу чәнкәвәр тарзәннин гејри-ади усталыгла чинкәнә снмләрдә кәзинмәји адамы мәфтун етмәклә һејрәт ичәрисиндә гојур. Догрудан да, Баланын чинкәнә снмләрдә кәзинмәји мисилсиздир. Тәссүф ки, мүасир тарзәнләрин әксәријјәти чинкәнә снмләрдә кәзиншә билмиләр.

Азәрбајҗан халг мусигисинин тарихиндә илк дөфә тарла соло концерт верән Бала олмушдур. Шүбһәсиз ки, ханәндәсиз, каманчасыз фәрди олараг концерт вермәк һәр мусигичинин иши дејилди. Ләкин Бала дөфәләрлә Гафгазын бөјүк шәһәрләриндә, Москва вә Ленинградда сәдәфли тарыны дөшүнә алыб концертләр вермишдир. Буна көрә дә онун афишаларында: «Гафгазын мәшһур виртуозу Бала Маликовун концерти» сөзләрини јазардылар. Ону фитри истәдады, темпераментли чалгысы һаггында бир чох мусиги алимләри вә мусигичиләр дөјәрли фикирләр сөјләмишләр. Буңларын ичәрисиндә бизим үчүн ән марағлысы бөјүк Гурбанын ән истәдадлы шакирди, сәнәткарлыгда һеч дә Баладан кери галмајан бизим мәшһур виртуоз тарзәннимиз Соғомон Сејрановун Бала һаггында дедикләридир... Мәрһум Соғомон (1907—1974) ахыр илләр Ирәвандан Бақыја динчәлмәјә кәләндә бу китабын муәаллифинин тез-тез гонагы оларды. Шүбһәсиз ки, Соғомонун һәр кәлини бүтүн Бақы мусигичиләри үчүн бајрама чевриләрди. Буна көрә дә о, һәр дөфә бизә кәләндә, башда Хан Шушински олмагла, Соғомонун сәнәтинә пәрәстии едән мусигичиләр бизә топлашардылар. Сөз-сөһбәтимиз әсасән кечмин ханәндә вә тарзәнләрдән кедәрди... Соғомон јахшы билирди ки, бир мусигишүнәс кими мән тарзәнләр арасында Балаја хүсусән мунасибәт бәсләјирәм. Мәһз буну нәзәрә алан Соғомон граммофону ишә салмагы хәһиш еләрди... О, биринчи олараг Чаббар Гарјағды оғлун «Һејраты»сына гулаг асанда сонра Баланын «Маһур-Һинди»сінә сәсләндирмәји арзу еләрди. О, Баланы һәм сонсуз һәсрәтлә динләр, һәм дә гәһәрләнәрди... Гурбан Пиримов, Симон Каспаров, дүнјадан вахтсыз көчмүш көзәл тарзән һачы Мәммәдов вә дикәр тарзәнләр һаггында чох сөһбәтдән сонра ахырда Баланын чалгысы үзәриндә дајанардыг. Соғомон Баланын чалгысы һаггында чох данышар вә һәмишә ону «әвәзолунмаз виртуоз» адландырады...

Бә'зән биз јазышмаларымызда Баладан сөһбәт ачардыг.

21 Ф. Шушински

Бала Маликовун Ленинградда Фирдовсинин анадан олмасынн 1000 илји шәрәфинә вердији концертин програмы (30 мај 1930-чу ил).

Согомон Сејранов 1971-чи ил 24 декабр тарихли мактубунда Бала Маликов хаггында жазырды: «Бала Григор оглу хажатдан тез кетди... Лакин о гыса мўддэтли өмрүндө бөжүк, һәм дә әвәзәлүнмаз бир мусигичи кими чох иш көрдү. Мән онун чалгысыны, хўсусиә техникаи ұсталыгыны һеч чүрә унуда билмирәм... Бир тарзән кими Баланы һеч кәсә бәрәбәр тутмаг олмаз. Онун инсаны вәдә кәтирән чалгысыны ешидәнләр ону һеч бир вахт унуда билмәзләр. Тәсадүфи дејилдир ки, һәким Иоанесјан оркестрдә мугамларын соло чалгысыны јалныз Балаја етибар едәрди... Мәнним өзүм Баладан чох шеј өјрәнмишәм. Чўнки, Бала Маликов Гафгазда јеканә, һәм дә инсли-бәрәбәри олмајан ифачы иди».

Азәрбајчан милли мусиги мәдәнијјәти тарихиндә Бала Маликовун хидмәтләри сон дәрәчә бөјүкдүр. О да Гурбан Пиримов кими Азәрбајчан тарынын шөһрәтини һәр јердә учалтмышды... Баланы кимләрлә мугајисә етмәк, онун адыны мусиги тарихиндә кимләрлә јанашы чәкмәк мусиги тәдигатчылары үчүн һеч дә асан олмамышдыр. Лакин буну әләвә едә биләрик ки, Азәрбајчан вокал сәнәти тарихиндә Хан Шушински һансы јердә дајанырса, чалгы мусигимизин тарихиндә Бала Маликов да һәмни јердә дајаныр.

